

korr.7 oktober 2004

**Handlingsprogram
Nordiskt fiske-, jord- och skogsbruks-
och livsmedelssamarbete
2005 – 2008**

*Et nordisk løft for
verdiskapning og livskvalitet*

**Handlingsprogram
Nordiskt fiske-, jord- och skogsbruks-
och livsmedelssamarbete
2005 – 2008**

Sammanfattning

1. Inledning

2. Visionen

3. Ramverket

- 3.1 Norden
- 3.2 Europeiskt och internationellt samarbete
- 3.3 Samarbetet med Baltikum
- 3.4 Samarbetet med Nordvästryssland
- 3.5 Det Nordatlantiska samarbetet

4. Utvecklingstendenser och utmaningar

5. Överordnade målsättningar och prioriterade insatsområden

- 5.1 Näringsutveckling
- 5.2 Mat och hälsa
- 5.3 Biodiversitet och genetiska resurser
- 5.4 Kollektiva nyttigheter
- 5.5 Horisontella insatsområden
 - 5.5.1 Forskning, utveckling och utbildning
 - 5.5.2 Informations- och kompetensuppbyggnad
 - 5.5.3 Internationellt och regionalt samarbete

6. Organisation och styrmedel

- 6.1 Ministrarna
- 6.2 Koordinationsgruppen
- 6.3 Ämbetsmannakommittéerna
- 6.4 Institutioner, samarbetsorgan och nätverk
- 6.5 Sektorövergripande samarbete

7. Uppföljning, evaluering och finansiering

Sammanfattning

Nordiska ministerrådet för fiske-, jord- och skogsbruk samt livsmedel framlägger nu för första gången ett handlingsprogram som omfattar alla de sektorer som ingår i det år 2001 etablerade nya, bredare politikområdet. Handlingsprogrammet operationaliserar bl.a. de målsättningar i den reviderade Strategin för ett hållbart Norden som ministerrådet önskat prioritera. Handlingsprogrammet för åren 2005–2008 är nydanande genom att det avspeglar ett tänkande i ministerrådet som säkrar ett politiskt helhetsperspektiv i nyttjande av naturresurserna och genom hela livsmedelskedjan. Konsumenternas rätt till säkra livsmedel samt tillförlitlig, god information är även centrala teman.

Handlingsprogrammet grundar sig på ett helhetstänkande från jord/fjord till bord, inbegripande skogsbruket samt näringarnas multifunktionella roller. Målsättningarna omfattar verksamhet på nordiskt, europeiskt och internationellt plan samt samarbete med grannregionerna omfattande Baltikum och Nordvästryskland jämte samarbetet i Nordatlanten.

Samarbetet inom det nya samlade ministerrådet för fiske, jord- och skogsbruk samt livsmedel täcker viktiga, stora och värdefulla gemensamma ansvarsområden. Den snabba utvecklingen på områdena innebär mångfacetterade och omvälvande utmaningar och gör att samarbetet bör sammanjämka samt reagera på en mångfald utvecklingstendenser, -behov och målsättningar som ibland samverkar men tidvis är motstridiga.

De överordnade målsättningarna och prioriterade insatsområdena för det Nordiska ministerrådet för fiske-, jord- och skogsbruk samt livsmedel kommer att under programperioden 2005 – 2008 inriktas på områdena för:

- Näringsutveckling
- Mat och hälsa
- Biologisk mångfald och genetiska resurser
- Kollektiva nyttigheter
- Horisontella insatsområden såsom forskning, utveckling och utbildning, informations- och kompetensuppbyggnad samt internationellt samarbete.

En specifik utmaning är att göra kust- och landsbygdssamhällena mer attraktiva för den nordiska medborgaren för fast bosättning och fritidsvistelse.

Ministerrådet och ämbetsmannakommittéerna för fiske, jord- och skogsbruk samt livsmedel arbetar för att nödvändiga resurser prioriteras till de olika satsningsområdena i detta handlingsprogram. Ministrarna kommer dessutom att under programperioden besluta om dagsaktuella politiska teman utöver dem som nämns i handlingsprogrammet för behandling och uppföljning i Nordiska ministerrådet.

Föreliggande handlingsprogram omfattar många insatsområden av nordiskt och nationellt intresse. Ambitionerna är höga inom en relativt begränsad nordisk budget. Ministrarna utgår därför ifrån att en större andel än tidigare av aktiviteterna bör finansieras med nationella medel och därmed ingå som en naturlig del av de nationella prioriteringarna. Mot slutet av programperioden genomförs en utvärdering av de resultat som uppnåtts inom handlingsprogrammet.

1. Inledning

Nordiska ministerrådet för fiske-, jord- och skogsbruk samt livsmedel framlägger nu för första gången ett handlingsprogram som omfattar alla de sektorer som ingår i det år 2001 etablerade nya, bredare politikområdet. Handlingsprogrammet operationaliserar bl.a. de målsättningar i den reviderade Strategin för ett hållbart Norden som ministerrådet önskat prioritera.

Handlingsprogrammet för åren 2005–2008 är nydanande genom att det avspeglar ett tänkande i ministerrådet som säkrar ett politiskt helhetsperspektiv i nyttjande av naturresurserna och genom hela livsmedelskedjan. Konsumenternas rätt till säkra livsmedel samt tillförlitlig, god information är även centrala teman.

Liksom tidigare handlingsprogram bygger detta på en genuin värdegemenskap mellan fem länder och tre självstyrande områden i Norden. Gemensam historia, språk och kulturarv i kombination med en berikande mångfald är grundpelare i samarbetet. Samarbetets språngbräda och fasta grund är en stark folklig förankring, en unik tillgång för Norden som konkret tar sig uttryck i att den enskilda nordbon placeras i centrum för samarbetet. Detta för att värna om och förstärka de värden som utgör förutsättningen ett gott *Nordiskt liv* för den enskilda nordbon, nu och för kommande generationer.

Handlingsprogrammet riktar sig även till myndigheterna i deras egenskap av beslutsfattare, förvaltare och verkställare av politiken på ministerrådets ansvarsområde. Ministerrådet skall arbeta för att det etableras goda förutsättningar för ökat värdeskapande och förhöjt förädlingsvärde i regionerna på sätt som tar hänsyn till den omkringliggande miljön samt säkrar den nordiska medborgarens rätt till en mångfald av positiva upplevelser samt hälsosamma och säkra livsmedel av god kvalitet.

Utöver myndighetssamarbetet är det allt viktigare att etablera ett nära samarbete med näringslivet i ljuset av den snabba ekonomiska integrationen i Norden som tar sig uttryck i bl.a. företagsfusioner samt övriga samordnande åtgärder i syfte att stärka det nordiska näringslivets tillväxt och konkurrenskraft. Ministerrådets samarbete med näringssektorn är en förutsättning för ett modernt och fungerande nordiskt välfärdssamhälle.

Samtidigt som handlingsprogrammet utgår ifrån de många likheter som de nordiska länderna har är det även viktigt att beakta de olikheter i förutsättningarna för primärnäringar som råder i Norden, med bl.a. varierande miljö- och klimatförhållanden samt ett antal ekologiska zoner.

Ministerrådet för fiske, jord- och skogsbruk samt livsmedel kommer under programperioden 2005–2008 att i samarbete med näringsutövare, myndigheter, konsumenter och intresseorganisationer använda den nordiska plattformen och det nordiska samarbetet för att uppnå ett Norden:

- Präglad av ömsesidig öppenhet mellan myndigheter, näringsutövare, konsumenter och intresseorganisationer i syfte att skapa mötesplatser för dialog, åsiktsutbyte och reell medverkan.

- Där samarbetet bygger på en levande politisk dialog och operationellt inriktad verksamhet samt aktiviteter som syftar till att förbättra underlaget för god statlig förvaltning och där nordiska organ används i policyrådgivande syfte nationellt, regionalt och internationellt.
- Som grundar verksamheten på kunskapskapitalet, de nordiska ländernas klart viktigaste resurs och där forskning, utveckling och utbildning är en investering i framtiden och bidrar till att skapa en trovärdig och tillförlitlig grund för arbetet
- Som erbjuder trovärdig och lättillgänglig information till konsumenter, producenter, och andra intressenter
- Präglad av ett samarbete breddat över sektorsgränserna inom organisationen och nationellt.

Nordiska ministerrådet önskar även fästa vikt vid jämställdhetsfrågorna när det gäller verkställande av beslut och avser att utarbeta en gemensam jämställdhetsplan i början av programperioden¹.

2. Visionen

Mervärden och livskvalitet för den nordiska medborgaren genom ett mångsidigt, hållbart nyttjande av naturresurserna och en stark livsmedelskedja.

3. Ramverket

Handlingsprogrammet grundar sig på ett helhetstänkande från jord/fjord till bord, inbegripande skogsbruket samt näringarnas multifunktionella roller. Målsättningarna omfattar verksamhet på nordiskt, europeiskt och internationellt plan samt samarbete med grannregionerna omfattande Baltikum och Nordvästryssland jämte samarbetet i Nordatlanten.

3.1 Norden

Handlingsprogrammet operationaliserar de målsättningar i den reviderade Strategin för ett hållbart Norden som ministerrådet önskat prioritera. Utgångspunkten är en hållbar utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov² och som omfattar tre av varandra avhängiga dimensioner; en ekonomisk, en social och en miljömässig.

¹ Jord- och skogsbrukssektorn presenterade sin första jämställdhetsplan år 2000 Ligestillingshandlingsplan for jord- og skovbrukssektoren i Nordisk Ministerråd, ANP 2002:764. Även fiske- och livsmedelssektorerna har godkänt riktlinjer för jämställdhet.

² Brundtlandkommissionen 1987.

En framgångsrik tillämpning av hållbar utveckling innebär att det etableras en bättre integration av dessa tre dimensioner.

Det nordiska samarbetet är baserat på principen om nordisk nytta. Detta innebär att de aktiviteter som igångsätts under programperioden skall:

- omfatta verksamhet som annars skulle ske i nationell regi, men där man uppnår påvisbara positiva synergieffekter genom gemensamma nordiska lösningar,
- manifestera och utveckla nordisk samhörighet,
- öka nordisk kompetens och konkurrenskraft.

3.2 Europeiskt och internationellt samarbete

Ett av de överordnade målen för ministerrådet för fiske-, jord- och skogsbruk samt livsmedel är en progressiv, pådrivande och konsensusbyggande roll för de nordiska länderna i europeiska och internationella processer och förhandlingar. Ministerrådet verkar i ett påtagligt internationellt sammanhang och europeiska och internationella frågeställningar står högt på dess agenda.

Med växande internationalisering ökar vikten av regionalt samarbete mellan länder med gemensamma intressen och värderingar, både när syftet är internationell påverkan och nationell intressebevakning. Utmaningen för det nordiska samarbetet i en globaliserad epok med en utvidgad Europeisk union är att utveckla den inbördes nordiska dialogen om internationella och särskilt europeiska spörsmål³. För de nordiska länder som är medlemmar i EU tar detta sig uttryck i harmoniserad lagstiftning och gemensam politik emedan EES-avtalet länkar in även Norge och Island i EU-samarbetet.

På samma gång är det av yttersta vikt att de nordiska länderna i en ökande internationell konkurrens får genomslag för gemensamma värderingar och intressen i internationella processer och förhandlingar. Det råder enighet om att Norden skall sträva efter samarbete för att öka sitt inflytande i internationella organisationer, och att nordiska samarbetsfora på alla nivåer bör vara uppmärksamma på de möjligheter som samarbetet skapar. För att öka möjligheterna att vinna gehör internationellt är det viktigt att löpande ta ställning till och att välja ut teman där Norden gemensamt kan öka sitt inflytande genom utarbetande av underlag att användas i internationella förhandlingar.

3.3 Samarbetet med Baltikum

De baltiska ländernas EU-medlemskap för in det nordiska samarbetet med dessa länder i ett nytt skede karaktäriserat av likvärdigt politiskt och myndighetssamarbete. Utmaningen är att först och främst bygga ut det politiska samarbetet på ett sådant sätt att nordiska och baltiska intressen tillgodoses, i enlighet med deras behov och möjligheter. Omformandet av samarbetet betyder en ökad vikt på nätverksbyggande och konkret partnerskap. Förändringen av karaktären av samarbetet

³ Det internationale Norden – Nordisk samarbejde i europæisk ramme, ANP 2003:750.

med de baltiska länderna sker gradvis och förväntas träda i kraft till fullo under programperioden 2005–2008.

De nordiska och baltiska ministrarna för fiske, jord- och skogsbruk samt livsmedel har beslutat att stärka samarbetet regionerna emellan⁴. Detta kommer att ske bl.a. genom att nordiska samarbetsorgan på samtliga nivåer bjuder in representanter från de baltiska länderna till sina möten för att diskutera politiska och praktiska frågor för en starkare integration av de baltiska staterna i samarbetet. Ministrarna anmodade särskilt ämbetsmannakommittéerna att i samarbete med representanter från de baltiska länderna peka på prioriterade samsarbetsområden, identifiera gemensamma projekt samt generellt dryfta hur de baltiska staterna på ett bättre sätt kan integreras i Nordiska ministerrådets arbete. Nästa möte mellan de nordiska och baltiska ministrarna kommer att hållas år 2006. För samarbetets specifika målsättningar, se avsnitt 5.5.3.

3.4 Samarbetet med Nordvästryssland

Det nordiska samarbetet med Nordvästryssland kommer att, under perioden, anta formerna för ett mer traditionellt närområdessamarbete och vid vissa tillfällen bidra väsentligt till verkställande av mål och handlingsplaner inom ramen för EU:s politik för den Nordliga dimensionen. Samarbetet kommer att fokuseras och prioriteras i högre grad än tidigare på bl.a. områdena för expertutbyte och utbildning, miljösamarbete samt insatser för hållbar utveckling. För specifika målsättningar på ministerrådets verksamhetsområde, se avsnitt 5.5.3.

3.5 Det Nordatlantiska samarbetet

Redogörelsen ”Vestnorden i det nordiske samarbejde”⁵ pekar på ett behov för det nordiska samarbetet att se mot väster och att ingå samsarbetsrelationer med Nordens nordatlantiska grannar. Västnordens kärna omfattar Island, Färöarna och Grönland men faktiska samsarbetsrelationer i Västnorden sträcker sig dock ofta ut över detta område och berör då även t.ex. Kustnorge. Intressesfären för samsarbetsparter omfattar bl.a. Skottland, Orkneyöarna och Shetland, atlantiska Kanada och inuitterritorierna i Kanada.

Området präglas av särskilda förhållanden i form av små befolkningar, stora avstånd, kallt klimat och ett starkt beroende av havet och dess resurser. Atlanten håller dessa samhällen fysiskt isär och är samtidigt det element som binder dem samman. De västnordiska samhällena och deras grannar kännetecknas av att nyttjande av havets levande resurser är en absolut förutsättning för samhällenas

⁴ Tallinn Declaration on Enhanced Co-operation between the Nordic and Baltic States in the Areas of Agriculture, Forestry, Food Issues and Fisheries

Tallinn Declaration on Increased Food Safety in the Nordic-Baltic Region

Tallinn Declaration on Organic Food and Agriculture Production in the Nordic-Baltic Region

⁵ Vest-Norden i det nordiske samarbejde – redogørelse, ANP 2003:732. Även på engelska: West Norden and its neighbours, ANP 2003:733.

existens. Speciellt fiskesamarbetet är av särskild betydelse men även jordbruks- och livsmedelsfrågorna erbjuder intressanta samarbetsmöjligheter.

Flera samarbetsinitiativ har satts i gång både inom ramen för det officiella NMR-samarbetet men även i andra sammanhang. Mot bakgrund av de enorma avstånden och kommunikationssvårigheterna i regionen finns det ett stort behov att intensifiera detta samarbete ytterligare. De nordatlantiska samhällenas framtid är beroende av ett väletablerat samarbete kring hållbara strategier för nyttjande av de levande resurserna. På miljö- och fiskeområdena finns det ett behov att etablera en nordisk plattform som kan fungera som katalysator för den igångvarande processen om hållbar utveckling av de levande resurserna i Nordatlanten.

4. Utvecklingstendenser och utmaningar

Samarbetet inom det nya samlade ministerrådet för fiske, jord- och skogsbruk samt livsmedel täcker viktiga, stora och värdefulla gemensamma ansvarsområden. Den snabba utvecklingen på områdena innebär mångfacetterade och omvälvande utmaningar och gör att samarbetet bör sammanjämka samt reagera på en mångfald utvecklingstendenser, -behov och målsättningar som ibland samverkar men tidvis är motstridiga.

De nordiska länderna är stora producenter av livsmedel och skogsprodukter och har goda förutsättningar för en produktion som är miljö- och hälsomässigt samt socialt och ekonomiskt hållbar. Det finns ett stadigt växande intresse och höga förväntningar hos allmänheten vad gäller det sätt på vilket livsmedel och skogsråvara produceras, behandlas och förädlas så att det inte utgör en risk för hälsa eller miljö. Konsumenterna är allmänt taget kunniga och medvetna om att de genom sina val av bl.a. livsmedel, kostsammansättning samt produktval i övrigt kan påverka sitt hälsotillstånd och förebygga sjukdomar samt värna om den miljö som de lever i. På så sätt utgör konsumenterna och deras organisationer en betydande maktfaktor i utformningen av politiken på dessa områden.

Utvecklingen inom primärnäringsarna är karaktäriserad av en drastisk teknik- och kostnadsdriven strukturomvandling och -rationalisering där en allt mindre andel av befolkningen bedriver allt större verksamhetsenheter i en starkt konkurrensutsatt miljö. Landsbygden och kusttrakterna är i dag betydligt mer differentierade än tidigare och kopplingen till de areella näringarna är i många områden svagare. I utformningen av politiken måste därför en bredare bild beaktas, vilken också inkluderar utvecklingen inom andra samhällsområden som t.ex. infrastruktur, utbildning, service och andra åtgärder och styrmedel. Utgångspunkterna kan här konstateras vara likartade i flera nordiska länder, även om metoder och program skiljer sig åt.

En annan aktuell frågeställning är de traditionella primärnäringsarnas utvidgade funktioner som handlar om att jord- och skogsbruk samt fiskerinäringen, vid sidan av livsmedel och skogsråvara, också producerar kollektiva nyttigheter som t.ex. effekter på omgivande landskap, kust och landsbygd. I takt med all övrig förändring påverkas förutsättningarna för de landskap som vi uppfattar som kulturbetingade i Norden. En stor fråga är t.ex. hur landskapet skall kunna bibehålla sina karaktäristiska drag med öppna och hävdade marker.

En påtaglig samhällsförändring är de nya förväntningar och värderingar som knyts till landsbygden och naturen som boendemiljö och som källa för rekreation och naturupplevelser. Undersökningar

visar att en attraktiv boendemiljö på eller i anslutning till landsbygden kan för vissa befolkningsgrupper vara en avgörande faktor bakom flyttrörelser. Ett attraktivt landskap och välbevarade natur- och kulturmiljöer bidrar också till turismen där tjänsteproduktionens betydelse för den regionala ekonomin ökar i många delar av Norden. Även skogen spelar en viktig roll i förbindelse med friluftsliv och rekreation särskilt för den moderna storstadsmänniskan.

Primärnäringsarna har både positiva och negativa effekter på miljön. Samtidigt som jordbruket, skogarna och haven upprätthåller biodiversitet och tillvaratar bl.a. grundvatten- och klimatskydd utgör verksamheterna i dessa även ett hot mot balansen i ekosystemen. En ren miljö är en av grundförutsättningarna för att upprätthålla primärnäringsarnas verksamhet och produktivitet.

Beslut om regel- och ramverk för verksamheterna görs i allt högre grad på regionala och internationella arenor. Den ekonomiska och politiska globaliseringens effekt på primärnäringsarnas förvaltning är betydande och det är viktigt att de nordiska länderna aktivt strävar mot att säkra slagkraften av gemensamma nordiska värderingar även i internationella miljöer.

5. Överordnade målsättningar och prioriterade insatsområden

De överordnade målsättningarna och prioriterade insatsområdena för det Nordiska ministerrådet för fiske-, jord- och skogsbruk samt livsmedel kommer att under programperioden 2005 – 2008 inriktas på områdena för näringsutveckling, mat och hälsa, biologisk mångfald och genetiska resurser, kollektiva nyttigheter samt horisontella insatsområden såsom forskning, utveckling och utbildning, informations- och kompetensuppbyggnad samt internationellt samarbete.

En specifik utmaning är att göra kust- och landsbygdssamhällena mer attraktiva för den nordiska medborgaren för fast bosättning och fritidsvistelse.

5.1 Näringsutveckling

Det överordnade målet är att bidra till konkurrenskraftiga näringar som hållbart nyttjar naturresurserna.

Målsättningar

- Bidra till ökad konkurrenskraft, innovation och förhöjt verdiskapning inom fiske-, jord- och skogsbruksnäringarna samt livsmedelsproduktionen genom ett effektivt och optimalt nyttjande av naturresurser och produktionsfaktorer
- Bidra till ökat utbud av och bättre tillgång till marknadsanpassade produkter och tjänster från primärnäringsarna och på detta sätt höja förädlingsvärdet och intäkterna från dessa.
- Bidra till ett förhöjt immateriellt förädlingsvärde genom att utveckla spårbarheten i hela livsmedelskedjan och genom effektiv marknadsföring.

- Att främja och utveckla miljövänliga, ekosystembaserade produktions- och driftsformer samt tekniska lösningar som integrerar de miljömässiga, ekonomiska och sociala dimensionerna inom fiske- jord- och skogsbrukets verksamhetsområden så att naturresurserna varken överbeskattas eller utarmas.
- Att basera näringsutvecklingen på ett helhetstänkande från jord/fjord till bord med tonvikt på att tillfredsställa konsumenternas behov av ett brett urval av produkter och tjänster med kvalitet och särprägel producerade under goda etiska förhållanden.
- Sprida och utbyta erfarenheter om olika former av planering och markanvändning inom både det privata och offentliga skogsbruket och hur multifunktionaliteten på detta sätt kan förbättras.

5.2 Mat och hälsa

Det överordnade målet är en mångfald av sunda och trygga matvaror av god kvalitet som ger medborgarna möjligheter att välja en kost som bidrar till god hälsa.

Målsättningar

- Öka kunskapen om sambandet mellan livsmedel, kostvanor och hälsa samt beredning av nationella och nordiska handlingsplaner för mat som främjar en god hälsa och välbefinnande och strategier för minskning av problem relaterade till fetma och övervikt.
- Reducera primärproduktionens negativa effekter på miljö och hälsa vid källan och verka för en minskad mängd främmande ämnen i frö och foder, livsmedelskedjan och produkterna genom generellt förbättrad spårbarhet av råvaror, livsmedel och emballage.
- Fasthålla och vidareutveckla samarbetet för att utvärdera och hantera kemiska och mikrobiologiska livsmedelsrisker.
- Utveckla det nordiska samarbetet på området för djurhälsa med fokus på att reducera zoonosnivån i livsmedel samt utveckla beredskapsplaner för epizootier och zoonoser.
- Öka insatsen för djurvälstånd med fokus på gemensamma nordiska prioriteringar för de mest aktuella djurarterna.
- Att i dialog med konsumenter, handel och producenter samt i samarbete med andra sektorer prioritera och vidareutveckla samarbetet för att tillgodose kraven på märkning och konsumentinformation, härunder etiska förhållanden i livsmedelsproduktionen.

- Utveckla en gemensam nordisk tillsynsfilosofi i syfte att främja säkra livsmedel, likvärdighet, effektivitet och öppenhet där fokus ligger på samarbetet mellan branscherna, konsumenter och tillsynsmyndigheter.
- Verka för ökad övervakning och insamling av relevant data som grund för riskvärderingar på det kemiska och mikrobiologiska området samt utveckling av riskvärderingsmodeller där Norden bör vara en katalysator för arbetet utifrån den gemensamma hållningen till en hög nivå av konsumentskydd.
- Arbeta för att begränsa reaktioner på födoämnesöverkänslighet genom märkning och information till konsumenter och industri om råvaror och ämnen i livsmedel.
- Beredning av en helhetssyn rörande risk/nyttomodeller för livsmedel, härunder fisk, som kan användas som grund för hanteringen av komplexa frågeställningar där både hälsosam effekt och risk förekommer vid konsumtion av samma livsmedel.

5.3 Biodiversitet och genetiska resurser

Det överordnade målet är att natur- och genресurser bevaras och nyttjas på ett långsiktigt hållbart sätt.

Målsättningar

- Verka för en effektiv uppföljning av ministerrådsdeklarationen från 2003 om tillträde och rättigheter till genetiska resurser⁶ samt säkra effektiv implementering av och aktivt deltagande i utvecklingen av relevanta internationella avtal på området.
- Fasthålla och vidareutveckla samarbetet med att bevara och dokumentera nordiska växt- och husdjursgenetiska resurser inom jord- och skogsbruk, fiske och livsmedelsproduktionen för framtida nyttjande av den genetiska variationen.
- Bidra till ökad användning av genetiska resurser och bättre kunskap om sammanhanget mellan användning och säkrande av biologisk mångfald och livsmedelsförsörjning.
- Stärka samarbetet om frågor om odling och användning av genetiskt modifierade organismer.

⁶ Ministerdeklaration om tillträde och rättigheter till genetiska resurser, Nord 2004:745. Report on Access and Rights to Genetic Resources, Nord 2003:16.

- Verka för att användningen av genetiskt modifierade organismer, inklusive fisk, inte orsakar skador på den biologiska mångfalden samt att Cartagena-protokollets principer genomförs i de nordiska länderna.
- Bedöma behovet för utveckling av indikatorer för genetisk diversitet inom jord- och skogsbruk samt på andra relevanta områden, bl.a. för vilda genetiska resurser.
- Öka samarbetet och knyta tätare kontakter mellan de nordiska och nationella programmen för genetiska resurser.

5.4 Kollektiva nyttigheter⁷

Det överordnade målet är att tillvarata och utveckla de kollektiva nyttigheterna till gagn för medborgarnas livskvalitet.

Målsättningar

- Genom nordiska insatser bidra till utvecklingen av primärnäringarnas multifunktionella roller, inkluderat landsbygdsutveckling som en uppföljning av bl.a. det nordiska projektet om lantbrukets framtida roller.⁸
- Att underlätta verksamheterna i kustsamhällen och på landsbygden så att man på detta sätt kan upprätthålla sysselsättningsmöjligheter samt säkra mänsklig aktivitet och närvaro i hela Norden, i syfte att stärka näringarnas medverkan till att uppnå såväl regional- som socioekonomiska politiska mål.
- Bidra till implementeringen av den europeiska landskapskonventionen i samarbete med miljösektorn samt utveckla och följa upp den nordiska kulturlandskapsstrategin för att säkerställa att mångfalden och särdragen i de nordiska landskapen bevaras som grund för attraktiva kust- och landsbygdssamhällen och för kollektivt nyttjande för fritidsaktiviteter, rekreation och för bevarande av kulturarv.
- Bidra till att skapa goda förutsättningar såväl för yrkesfiske som för akvakultur och fritidsfiske i syfte att upprätthålla och utveckla bosättning och aktivitet i kustzonen samt att skapa en levande kustkultur.

⁷ Kollektiva nyttigheter definieras i detta sammanhang som immateriella värden som bidrar till bland annat utveckling av rekreativa möjligheter och utveckling av landsbygdsbefolkningens och andra typer av regioners befolkningars identitet, kultur, sysselsättningsmöjligheter och livsvillkor.

⁸ Lantbrukets och landsbygdens framtida roller, TemaNord 2004:516.

- Öka kunskapen om skogens sociala funktioner bl.a. i samarbete med frilufts-, skogsägar- och miljöskyddsorganisationer.

5.5 Horisontella insatsområden

5.5.1 Forskning, utveckling och utbildning

Det överordnade målet är att stärka och utveckla samarbetet rörande forskning och utbildning samt höja kvaliteten på forskning, utveckling och utbildning inom ministerrådets redan etablerade forsknings- och utbildningssamarbete samt medverka till att utveckla nya forsknings- och utbildningsområden.

Målsättningarna för forsknings- och utvecklingssamarbetet generellt

- Stärka de nordiska forskningsmiljöerna och samarbetet dessa emellan.
- Stärka miljöerna för forskning och utveckling på de områden där Norden redan besitter god kunskap och kompetens i syfte att förbättra näringslivets konkurrenskraft och myndigheternas behov för forskning.
- Uppnå en arbetsfördelning och struktur där länderna kompletterar varandras kunskap, kompetens och infrastrukturer för att undgå överlappande och resurskrävande verksamhet.
- Stärka Norden som en gemensam plattform i konkurrensen om forskningsmedel inom EU och internationellt samt arbeta för bättre koordination och integration i Europa av nationell och regional forskning.
- Stärka Norden som en samlad utbildningsplattform på hög internationell nivå i syfte att attrahera studerande från andra nordiska länder och från övriga delar av världen.
- Stärka nordiskt inflytande på internationell politik på området för fiske, jord- och skogsbruk och livsmedel.

Specifika målsättningar

- Stärka forskningssamarbetet i frågor som rör primärnäringsarnas utvecklingsfrågor, förvaltning av natur- och kulturvärden samt ekonomisk och social utveckling.
- Stärka koordinationen och samordningen av forskningen kring sammanhangen mellan olika förvaltnings- och driftssystem och hållbarheten i nyttjande av förnybara resurser.

- Bidra till fortsatt innovation, högteknologisk forskning och snabb utbredning av nya teknologiska framsteg i alla led av kedjan från primärproducent till konsument och inom skogsbruket
- Utveckla det nordiska samarbetet om forskning kring livsmedelssäkerhet samt kost och hälsa för att stärka kunskapsunderlaget och den nordiska plattformen i internationella fora och processer.
- Vidareutveckla samarbetet med Nordic Innovation Center.
- Att vidareutveckla och stärka det nordiska skogsforskningssamarbete i syfte att utveckla mekanismerna för att formulera gemensamma mål och stärka kunskapsunderlaget för samarbetet i det nordiske och internationella fora och processer.
- Att fortsätta det aktiva samarbetet med Nordic Forestry, Veterinary and Agricultural University (NOVA) och Nordisk Forskerutdanningsakademi (NORFA) samt bidra till etableringen av en forskarskola på det marina området - Nordic Marine Academy - i samarbete med forsknings- och utbildningssektorn.
- Bidra till ett utökat samarbete både på grundutbildnings- och forskarutbildningsnivå där samarbetet kan stärka och vidareutveckla utbildningar med förhållandevis få studenter i varje land taget för sig.
- Fortsätta den koordinerade nordiska insatsen och öka erfarenhetsutbyte, forskning och utveckling gällande bioenergi.

5.5.2 Informations- och kompetensuppbyggnad

Det överordnade målet är att genom information och kommunikation höja kunskaps- och kompetensnivån om sektorernas verksamhet hos allmänhet och intressenter.

Målsättningar

- Att i början av programperioden anta en informationsstrategi för ministerrådet för fiske, jord- och skogsbruk och livsmedel.
- Att under programperioden utarbeta och implementera en gemensam jämställdhetsplan.
- Att följa upp informations- och kommunikationsstrategier och –planer som initieras under programperioden.

5.5.3 Internationellt samarbete

Det överordnade målet är att gemensamma nordiska värderingar och intressen får genomslag i internationella processer och förhandlingar.

Målsättningar

- Att på fiskesektorns område verka för en gemensam hållning baserad på hållbart nyttjande av de levande resurserna i olika internationella fora. De nordiska länderna kommer att följa upp FAO processen angående system och konkreta kravspecifikationer för certifiering och märkning av hållbart fiske samt stärka och utveckla de nordiska ländernas samarbete i internationella fora angående förvaltning av fiskebestånden.
- De nordiska länderna kommer även i fortsättningen att sträva efter ett solitt vetenskapligt bidrag i det internationella havsforskningsrådet ICES och dess undergrupper
- Att på jordbrukssektorns område bedriva en aktiv europeisk och internationell politik, särskilt inom EU och FAO, samt i övriga relevanta processer och organ.
- Att vara pådrivande på området för bevarande, hållbart nyttjande och nyttofördelning av genetiska resurser inom ramen för Konventionen om biologisk mångfald, speciellt med hänsyn tagen till beslutet från WSSD Johannesburgstoppmötet och uppföljningen av Bonn-riktlinjerna om tillträde till genetiska resurser och fördelning av nytta.
- Att stärka samarbetet i syfte att påverka europeisk och internationell skogspolitik i internationella förhandlingar och processer. Ett organiserat nordiskt samarbete skall byggas på en gemensam nordisk strategi som grundar sig på nationella och internationella målsättningar och riktlinjer för ett hållbart skogsbruk, särskilt inom ramarna för FN: s skogsforum UNFF, FAO, den Paneuropeiska processen samt övriga relevanta processer och organ.
- Att säkerställa att de nordiska länderna på livsmedelsområdet intar en fortsatt pådrivande roll i utvecklingen av regelverk samt påverkan av beslutsfattande rörande livsmedel – riskhantering och riskvärdering inom EU/EES, FAO, WHO, Codex Alimentarius och Internationella organisationen för husdjurssjukdomar (OIE) och i den internationella växtskyddskonventionen (IPPC).
- Att stärka de västnordiska ländernas samarbete med övriga kustsamhällen i Nordatlanten kring hållbart nyttjande av havets levande resurser genom ett förstärkt samarbete mellan primärnäringsarna i regionen.
- Att vidareutveckla och stärka det västnordiska samarbetet på områdena för livsmedelskontroll, konsumentskydd samt jord- och skogsbruk

- Fortsatt nordiskt – baltiskt - ryskt fiskesamarbete genom Baltic Fisheries Cooperation BAFICO i syfte att genom kunskapsutbyte och samarbete om frågor av intresse för fiskerinäringen tillvarata och stärka grunden för fiskerinäringarna i Östersjöregionen.
- En utvidgning av fiskerisamarbetet till att även inkludera det nordatlantiska samarbetet North Atlantic Conference NAC och därmed bidra till den internationella processen om regionalisering av fiskeförvaltningen.
- Att utveckla och stärka samarbetet om genresursbevarande och – förvaltning med de baltiska länderna samt utveckla samarbetet med Vavilovinstitutet i St. Petersburg.
- Att utveckla och stärka samarbetet med Baltikum om ekologiska livsmedel och ekologisk produktion.
- Att utveckla och stärka samarbetet med Baltikum och Nordvästryssland om främjande av bärkraftigt skogsbruk och virkeshandel, utvecklande av skogsadministrationen omfattande skogslagstiftning, erfarenhetsutbyte om ägarstrukturer, fortbildning av skoglig personal samt bekämpande av illegala avverkningar samt stimulerad användning av trä samt skogsforskningssamarbete.
- Att stärka samarbetet för ökad livsmedelssäkerhet i den nordisk-baltiska regionen med fokus på att implementera internationellt fastställda målsättningar och genom att göra den nordisk-baltiska regionen till en spjutspets för livsmedelssäkerhet genom gemensamma insatser i relation till internationella processer, härunder på områdena för spårbarhet, zoonoser, dioxiner och effektiv livsmedelskontroll. Likaledes att fortsätta samarbetet rörande hälsa och näring.

6. Organisation och styrmedel

Handlingsprogrammet gäller för perioden 2005–2008 och kompletterar den överordnade Strategin för ett hållbart Norden. I detta kapitel beskrivs den nuvarande strukturen. Ministerrådet kommer att se över organisationsstrukturen i det nya ministerrådet och ta hänsyn till erfarenheterna hittills och rekommendationerna från utvärderingarna av handlingsprogrammen för perioden 2001–2004. Ett beslut i frågan förväntas under innevarande programperiod.

6.1 Ministerrådet

Nordiska ministerrådet för fiske, jord- och skogsbruk samt livsmedel har det överordnade ansvaret för det nordiska samarbetet från jord/fjord till bord. Politisk relevans och beslut i ministerrådets arbete är centralt. Ministermötena byggs upp runt politiskt relevanta teman med stark koppling till de årliga ordförandeprogrammen.

6.2 Koordinationsgruppen

I syfte att säkra en effektiv koordination mellan de tre ämbetsmannakommittéerna; för fiskefrågor (NÄF), för jord- och skogsbruksfrågor (NÄJS) samt för livsmedelsfrågor (ÄK-Livs) och trygga ett integrerat helhetsperspektiv i frågor av sektorövergripande karaktär har en koordinationsgrupp

upprättats. Koordinationsgruppen tillsätts på hög nivå och varje land och de självstyrande områdena utnämner en representant till gruppen. Gruppen möts minst en gång per år och fattar då beslut om ministerrådets dagordning, slutgiltigt MR-budgetförslag till NMRS för kommande år, gemensamma aktuella strategier och frågor samt upplägget av eventuellt höstmöte. Koordinationsgruppens verksamhet kommer att utvärderas år 2006.

6.3 Ämbetsmannakommittéerna

Ämbetsmannakommittéerna, NEF, NÄJS samt ÄK-Livs, verkställer ministrarnas och koordinationsgruppens beslut. Dessutom svarar de för uppföljningen av föreliggande handlingsprogram genom att analysera verksamhetsrapporter, verksamhetsplaner, revisionsrapporter samt att överväga förslag om aktuella politiska frågor som kommer från institutioner och permanenta samarbetsorgan inom sektorn. Frågor som kräver politisk diskussion bereds och överlämnas till ministerrådet. Ämbetsmannakommittéerna tillsätter arbetsgrupper efter behov.

6.4 Institutioner, samarbetsorgan och nätverk

Ämbetsmannakommittéerna har genom åren inrättat ett antal arbetsgrupper, samarbetsorgan, nätverksgrupper och en institution – Nordiska genbanken – att bistå i implementeringen av handlingsprogrammet och övriga nordiska styrdokument. Samarbetsorganen är rådgivande, forskningsorienterade utredande, informationsutväxlande och projektinitierande till sin natur. De är viktiga länkar mellan nationellt och nordiskt arbete. Till samarbetsorganens roll hör också att göra forsknings- och utredningsresultaten tillgängliga så att de kan utgöra underlag för politikutveckling och förvaltning. Bl.a. kan nämnas det långvariga och fruktbara samarbetet inom skogsforskningen inom ramen för Samnordisk skogsforskning SNS som utgör ett fint exempel på nordiskt samarbete.

För det tvärssektoriella samarbetet eftersträvas i varje enskilt fall den lösning som uppnår effektivast möjliga styrning. Under årens lopp har ett antal tvärssektoriella samarbetsorgan, -grupper och projekt etablerats med miljö-, energi-, konsument- och forskningssektorn; bl.a. Nordiska genresursrådet (NGR), styrgruppen för miljö- och fiskesamarbetet (MiFi) och styrgruppen för miljöstrategin för jord- och skogsbruk (MJS).

7. Uppföljning, evaluering och finansiering

Handlingsprogrammet gäller för perioden 2005–2008. Handlingsprogrammet förankras i förhållande till Nordiska rådet genom att föreläggas Nordiska rådet för yttrande före det slutliga fastställandet. Nordiska rådet har i samband med den årliga budgetprocessen möjlighet att påverka de konkreta planerna för kommande år.

Ministerrådet och ämbetsmannakommittéerna för fiske, jord- och skogsbruk samt livsmedel arbetar för att nödvändiga resurser prioriteras till de olika satsningsområdena i detta handlingsprogram. Ministrarna kommer dessutom att under programperioden besluta om dagsaktuella politiska teman utöver dem som nämns i handlingsprogrammet för behandling och uppföljning i Nordiska ministerrådet.

Föreliggande handlingsprogram omfattar många insatsområden av nordiskt och nationellt intresse. Ambitionerna är höga inom en relativt begränsad nordisk budget. Ministrarna utgår därför ifrån att

en större andel än tidigare av aktiviteterna bör finansieras med nationella medel och därmed ingå som en naturlig del av de nationella prioriteringarna.

Mot slutet av programperioden genomförs en utvärdering av de resultat som uppnåtts inom handlingsprogrammet.

Bilaga 1

Styrgruppens sammansättning

Ordförande	Elín Guðmundsdóttir Forstöðumaður matvælasviðs/ Livsmedelsenheten, Umhverfisstofnun/Miljö- och livsmedelsverket, Island
Danmark	Marie Louise Flach de Neergaard Ministeriet for Fødevarer, landbrug og fiskeri Knud Østergaard Fødevaredirektoratet
Finland	Anders Portin Jord- och skogsbruksministeriet
Island	Kristinn Hugason Sjávarútvegsráðuneytið/Fiskeriministeriet
Norge	Gudbrand Bakken Landbruksdepartementet Tone Holthe Svensen Fiskeridepartementet
Nordiska ministerrådets sekretariat	Ásmundur Guðjonsson Bente Stærk Lise Lykke Steffensen
Sekreterare	Kerstin Stendahl-Rechardt Miljöministeriet Finland

Bilaga 2

Akronymer och förkortningar

ABS	Access and Benefit-Sharing Tillträde och fördelning av nytta
Baltic 21	Agenda 21 för Östersjön
BAFICO	Baltic Fisheries Cooperation
CBD	Convention on Biological Diversity 1992 Konventionen om biologisk mångfald 1992
Bonn Guidelines	Bonn Guidelines on access to genetic resources and benefit – sharing under the Convention on Biological Diversity Bonn riktlinjerna om tillträde till genetiska resurser och fördelning av nytta i enlighet med konventionen om biologisk mångfald
Cartagena	Cartagena protokollet om biosäkerhet Cartagena Protocol on Biosafety
CGIAR	Consultative Group on International Agricultural Research Den rådgivande gruppen för internationell jordbruksforskning
Codex Alimentarius	Gemensamt FAO/WHO regelverk för livsmedel
COP	Conference of the Parties Partskonferens
CPGRA	Commission on Plant Genetic Resources
EAAP	European Association on Animal Production
ECP/GR	European Cooperative Programme for Genetic Resources Networks
EC-CHM	European Community Biodiversity Clearing House Mechanism Europeiska gemenskapens clearingmekanism för biologisk mångfald
EC	European Community
EG	Europeiska gemenskapen
EEA	European Economic Area
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet

EU	European Union Europeiska unionen
EUFORGEN	European Forest Genetic Resources Programme
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations FN: s livsmedels - och jordbruksorganisation
FJSL	Fiske-, jord- och skogsbruk samt livsmedel
FoU	Forskning och utveckling
ICES	International Council for the Exploration of the Sea Internationella havsforskningsrådet
IPGRI	International Plant Genetic Resources Institute
IPPC	International Plant Protection Convention Internationella växtskyddskonventionen
IT-PGRFA	International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture 2003 Internationella fördraget om växtgenetiska resurser för livsmedel och jordbruk 2003
MAT	Mutually Agreed Terms Ömsesidigt överenskomna villkor
MTA	Material Transfer Agreement Avtal om överföring av genetiskt material
MiFi	Styrgruppen för nordiska miljö- och fiskeristrategin
MR	Ministerråd
MR-FJSL	Nordiska ministerrådet / fiske-, jord- och skogsbruks- samt livsmedelsministrarna
NGB	Nordiska genbanken
NGH	Nordiska genbanken för husdjur
NGR	Nordiska genresursrådet
NGO	Non-governmental Organisation Icke-statlig organisation

NJF	Nordiska jordbruksforskarens förening
NKJ	Nordiskt kontaktorgan för jordbruksforskning
NKJS	Nordiskt kontaktorgan för jord- och skogsbruksfrågor
NMR	Nordiska ministerrådet
NCM	Nordic Council of Ministers
NOR	Nordiskt organ för renforskning
NORFA	Nordisk Forskerutdanningsakademi
NOVA	Nordic Forestry, Veterinary and Agricultural University
NSFP	Nordiskt skogsbruks frö- och plantråd
NÄF	Nordiska ämbetsmannakommittén för fiskeripolitik
NÄJS	Nordiska ämbetsmannakommittén för jord- och skogsbruksfrågor
OIE	World Organisation for Animal Health Internationella organisationen för husdjursjukdomar
PIC	Prior Informed Consent I förväg lämnat informerat medgivande - Förhandsgodkännande
R&D	Research and Development Forskning och utveckling
SNS	Samnordisk skogsforskning
SPS agreement	Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures Avtalet om sanitära och fytosanitära åtgärder
TRIPs	Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights Handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter
UNESCO	United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kultur
UNFF	United Nations Forum on Forests FN: s skogsforum
UPOV	The International Union for the Protection of New Varieties of Plants Internationella unionen för skydd av växtförädlingsprodukter

WIPO	World Intellectual Property Organisation Världsorganisationen för immateriell äganderätt
WHO	World Health Organisation Världshälsoorganisationen
WSSD	World Summit on Sustainable Development Världstoppmötet om hållbar utveckling
WTO	World Trade Organization Världshandelsorganisationen
ÄK-Livs	Nordiska ämbetsmannakommittén för livsmedelsfrågor